herpy

WARANY

Waran timorski

Varanus timorensis

Varanus timorensis to niewielki, dzienny waran nadrzewny z Timoru i sąsiednich wysp Małych Wysp Sundajskich, ciemny w żółte plamy i z bardzo długim ogonem. Dorasta najwyżej do 61 cm, ale wymaga wysokiego, ciepłego terrarium, codziennego karmienia żywymi owadami i hodowcy z doświadczeniem w utrzymaniu małych waranów.

Rodzina: Varanidae Nazwa angielska: Spotted Tree Monitor Dawna nazwa: *Varanus auffenbergi*

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**50-61 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**100-350 g**
Długość życia	**10-15 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Nadrzewny**
Środowisko	**Suchy las i las deszczowy**
Trudność	**Doświadczony**

HODOWLA

Min. terrarium	**150 × 75 × 150 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**27-32 °C**
Miejsce wygrzewania	**40-50 °C**
Temperatura w nocy	**22-25 °C**
Wilgotność	**50-70%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Zalecane** Strefa Fergusona 3
Pokarm	**Owady i kręgowce**
Utrzymanie	**Pojedynczo lub w parach**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**5-11 jaj**
Zniesienia w roku	**1-2**
Inkubacja	**90-135 dni** przy 29-32 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik B**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Varanus timorensis to waran karłowaty z podrodzaju *Odatria*. Barwa podstawowa jest ciemna, zielonkawoszara do niemal czarnej, z wyraźnymi złotożółtymi, czasem niebieskawymi plamami wzdłuż grzbietu i jaśniejszym, słomkowym brzuchem. Pysk jest spiczasty, zęby ostre, pazury długie i zakrzywione, a wzrok i słuch dobre. Ogon jest chwytny i stanowi około dwóch trzecich całkowitej długości.

Dorosłe osobniki osiągają do 61 cm długości wraz z ogonem i ważą 100-350 g. Długość ciała od pyska do kloaki nie jest udokumentowana. Świeżo wyklute młode mierzą około 13 cm i szybko rosną.

Gatunek opisano w 1831 roku jako *Monitor timorensis*. Kilka blisko spokrewnionych taksonów uznawano dawniej za podgatunki, m.in. *V. similis*, *V. scalaris* i *V. glauerti*, ale dziś są to odrębne gatunki. Populację z Roti, długo znaną pod nazwą *V. auffenbergi*, uznaje się obecnie za podgatunek (*V. t. auffenbergi*), a w 2025 roku opisano trzeci podgatunek, *V. t. subunicolor*, z wyspy Ndao. Zwierzęta z Roti mogą być sprzedawane pod dawną nazwą.

To gatunek dla doświadczonego hodowcy. Długość życia w niewoli nie jest udokumentowana; porównywalne małe warany dożywają 10-15 lat. Oznacza to wiele lat z wysokim i ciepłym terrarium, oświetleniem UVB i żywymi owadami kilka razy w tygodniu. Nie jest to zwierzę do codziennego brania na ręce, lecz aktywny i bacznie obserwujący otoczenie waran, którego najciekawiej ogląda się w bogato obsadzonym roślinami terrarium.

Czytaj więcej: Światło i UVB

Występowanie i środowisko

Varanus timorensis występuje naturalnie na wyspie Timor, podzielonej między Indonezję i Timor Wschodni, oraz na niektórych pobliskich wyspach Małych Wysp Sundajskich: Semau, Sawu i Roti. Podgatunek *V. t. subunicolor* znany jest z małej wyspy Ndao.

Występowanie w południowej Nowej Gwinei nie zostało potwierdzone i nie zaznaczono go na mapie, która pokazuje wyłącznie naturalny zasięg w Indonezji i Timorze Wschodnim. Podgatunek z Roti znany jest tylko z miejsca typowego.

> **Naturalny zasięg:** Indonezja i Timor Wschodni.

ŚRODOWISKO

Varanus timorensis to nadrzewny, dzienny gatunek, zamieszkujący lasy otwarte, lasy suche i lasy deszczowe, gdzie porusza się po drzewach, krzewach i innej roślinności nad ziemią. Poluje tam na owady i inne stawonogi, takie jak szarańczaki, modliszki, pająki, skorpiony, pszczoły i karaczany, ale także na małe jaszczurki, np. gekony, oraz małe węże.

Timor leży blisko równika, więc długość dnia jest niemal taka sama przez cały rok, ale klimat ma wyraźną porę deszczową i suchą. Temperatura i wilgotność w siedliskach gatunku nie są szczegółowo udokumentowane, dlatego podane niżej wartości dla terrarium opierają się na pokrewnych małych waranach i na tym, jak zwierzęta radzą sobie w niewoli. W naturze gatunek rozmnaża się od grudnia do marca.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

Hodowla

TERRARIUM

Dorosły osobnik potrzebuje wysokiego terrarium o wymiarach co najmniej 150 × 75 × 150 cm (długość × szerokość × wysokość). Im większe, tym lepiej, bo gatunek jest aktywny i potrzebuje miejsca zarówno na strefę ciepłą, jak i chłodną. Terrarium powinno być otwierane od przodu, dobrze wentylowane i zamykane na zamek zabezpieczający przed ucieczką, bo małe warany znajdą każdą szczelinę.

Młode mogą zaczynać w mniejszym pojemniku lub małym terrarium, gdzie łatwo znajdują pokarm, i zostać przeniesione do terrarium dla dorosłych, gdy są stabilne i dobrze jedzą. Terrarium w rozmiarze dla dorosłych można też stosować od początku, jeśli jest w nim wiele kryjówek i gęsta roślinność.

Urządź je grubymi, stabilnymi gałęziami na różnych wysokościach i pod różnymi kątami, rurami korkowymi, korą korkową i rurami bambusowymi jako kryjówkami oraz szerokim, solidnym miejscem do wygrzewania pod źródłem ciepła. Gęsta, wytrzymała roślinność (żywa lub sztuczna) zapewnia osłonę. Jako podłoże stosuje się mieszankę ziemi bez nawozów, włókna kokosowego i zrębków kory o grubości 10-15 cm, tak aby część podłoża można było utrzymywać wilgotną. Nie wiadomo, na ile gatunek kopie w naturze, ale samice składają jaja w podłożu i w kryjówkach, więc trzeba im to umożliwić. Postaw dużą, stabilną miskę z wodą i płaską miskę na pokarm.

Źródła ciepła muszą być osłonięte kratką lub umieszczone poza zasięgiem zwierzęcia, żeby nie mogło się poparzyć. Drzwi i pokrywy muszą być zamykane na zamek.

TEMPERATURA

Varanus timorensis potrzebuje w dzień 27-32 °C w powietrzu, a nocą 22-25 °C. Temperatura powierzchni miejsca do wygrzewania (mierzona termometrem na podczerwień) powinna wynosić 40-50 °C, a terrarium musi mieć duży gradient temperatur, żeby zwierzę mogło wybierać między ciepłą stroną a chłodną stroną o temperaturze 24-28 °C. Mierz zarówno powierzchnię, jak i powietrze przy miejscu do wygrzewania.

Źródło ciepła powinno dawać zarówno ciepło, jak i silne światło widzialne, np. halogenowa lampa punktowa lub lampa metalohalogenkowa, bo warany szukają najjaśniejszego miejsca do wygrzewania. Na noc wyłączaj ogrzewanie. Starannie dobierz miejsce do wygrzewania: jeśli zwierzę go nie szuka albo z niego ucieka, jest za gorące. Zbyt niskie temperatury powodują słabe trawienie, utratę apetytu, otyłość i osłabienie odporności. Jeśli zwierzę nie może uciec od ciepła, grozi mu udar cieplny.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza w terrarium powinna wynosić 50-70 %, a terrarium musi być dobrze wentylowane. Utrzymuj część podłoża wilgotną, najlepiej w rogu z dala od miejsca do wygrzewania, żeby zwierzę mogło wybrać wilgotniejszy mikroklimat, m.in. podczas linienia. Do zwilżania podłoża używaj konewki z sitkiem i pozwalaj podłożu przeschnąć między zwilżaniami, żeby nie zakwasiło się ani nie spleśniało.

Zawsze wystawiaj dużą, stabilną miskę ze świeżą wodą, wymienianą codziennie. Miska musi być na tyle duża i stabilna, żeby zwierzę mogło pić, nie przewracając jej. Higrometr umieszczony na środku terrarium pokaże, czy wilgotność utrzymuje się na stałym poziomie.

OŚWIETLENIE I UVB

Jako dzienny miłośnik słońca *Varanus timorensis* potrzebuje silnego światła i UVB przez cały dzień. Użyj świetlówki UVB typu T5 HO (10-12 %) lub dobrej jakości lampy zamontowanej nad siatką, tak aby indeks UV przy miejscu do wygrzewania wynosił około 3-6 (strefa Fergusona 3), i zapewnij zwierzęciu cień w pozostałej części terrarium. Wymieniaj świetlówkę UVB zgodnie z zaleceniami producenta, zwykle po 6-12 miesiącach, nawet jeśli nadal świeci.

Timor leży blisko równika, więc 12 godzin światła dziennie przez cały rok to dobry punkt wyjścia. Do światła i ogrzewania używaj programatora czasowego. Nocą musi być ciemno.

ŻYWIENIE

W naturze *Varanus timorensis* żywi się głównie stawonogami, ale zjada też jaszczurki i małe węże. W niewoli dieta powinna składać się przede wszystkim z różnorodnych żywych owadów: świerszczy, karaczanów dubia, szarańczy i jedwabników, a larwy barciaka podawaj jako rzadki przysmak. Ofiara nie powinna być większa niż głowa zwierzęcia. Owady karmowe muszą być dobrze odżywione i regularnie oprószane wapniem z witaminą D3.

Młode karmi się codziennie, a dorosłe co drugi dzień, taką ilością, jaką zwierzę zje w 5-10 minut. Młode zaczynają od małych świerszczy. Myszy można podawać od czasu do czasu jako uzupełnienie, ale zwierzę łatwo tyje, jeśli kręgowce stają się podstawą diety, więc niech stanowią tylko niewielką jej część.

Regularnie waż zwierzę. Pełny, ale nie okrągły ogon to dobry znak, a zwierzę, które tyje, powinno dostawać rzadsze i mniejsze posiłki.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Varanus timorensis to małe i szybkie zwierzę, które przestraszone ucieka do kryjówki. Ugryzienie zwierzęcia mierzącego do 61 cm rzadko zagraża życiu, ale zęby są ostre, a pazury mogą rozorać skórę. Rany trzeba dokładnie umyć i zdezynfekować, bo bakterie z pyska i pazurów mogą wywołać zakażenie. Warany mogą też przenosić salmonellę. Myj ręce po każdym kontakcie ze zwierzęciem, terrarium i pokarmem i nie używaj do terrarium przyborów kuchennych.

Młode są nerwowe i łatwo się stresują. Daj nowym zwierzętom kilka tygodni na aklimatyzację, zanim zaczniesz je oswajać. Oswajanie najlepiej idzie, gdy przebywasz w pomieszczeniu, poruszasz się powoli, opierasz dłoń w terrarium i pozwalasz zwierzęciu podejść do ciebie. Unikaj chwytania zwierzęcia od tyłu lub za ogon. Niech sesje będą krótkie i bierz na ręce tylko spokojne zwierzę.

Gatunek najlepiej trzymać pojedynczo lub w parze w dużym terrarium. Nie udokumentowano, jak kilka osobników radzi sobie razem w dłuższym okresie, a gatunek może zjadać własne młode, więc młodych nie należy trzymać z dorosłymi. Obserwuj, czy nie dochodzi do pogryzień i stresu, i rozdziel zwierzęta, jeśli pojawią się oznaki niepokoju.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Różnice płciowe i wiek dojrzałości płciowej nie są udokumentowane dla *Varanus timorensis*. U małych waranów płeć może pewnie określić weterynarz, często za pomocą sondowania lub prześwietlenia. Do rozrodu zwierzęta powinny być w pełni wyrośnięte i w dobrej kondycji; samica musi mieć dobre rezerwy wapnia. 60-95 % dorosłych samic składa jaja w danym sezonie.

GODY I KOPULACJA

Sezon rozrodczy jest zmienny. Kopulacje odbywają się najczęściej w maju-sierpniu, a samice mogą składać jaja od lutego do września. Zwierzęta w niewoli na półkuli północnej prawdopodobnie robią przerwę jesienią i zimą. W naturze gatunek rozmnaża się od grudnia do marca. Chłodne zimowanie nie jest udokumentowane.

Łącz świadomie dobraną parę, zamiast pozwalać grupie na przypadkowe kopulacje. Wprowadzaj zwierzęta do dużego terrarium i obserwuj, czy samica nie jest zestresowana.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Zniesienie liczy zwykle 5-11 jaj, ale może obejmować 3-14 jaj. Samica składa 1-2 zniesienia w roku, a składanie jaj trwa 3-4 tygodnie. Samice chętnie składają jaja w suchej korze i zrębkach kory lub w kryjówkach, takich jak rury bambusowe i pudełka z piaskiem. Zapewnij skrzynkę lęgową z wilgotnym piaskiem, ziemią lub wermikulitem oraz kryjówkę, żeby samica nie składała jaj w rogach terrarium. Przez cały sezon dawaj samicy obfity pokarm, żeby nie brakowało jej wapnia i sił.

INKUBACJA

Jaja przenosi się do inkubatora z wilgotnym wermikulitem, nie obracając ich. W temperaturze 29-32 °C wyklucie następuje po 90-135 dniach. Im niższa temperatura, tym dłużej to trwa, nawet do około 186 dni. Wilgotność podłoża i ewentualna temperaturowa determinacja płci nie są udokumentowane. Jaja, które się zapadają lub pleśnieją, należy sprawdzić i ostrożnie usunąć.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Świeżo wyklute młode mają około 13 cm długości i szybko rosną. Młode zaczynają jeść małe świerszcze po około dwóch tygodniach, a przy dobrej opiece przeżywa ich 80-90 %. Młode w handlu mają zwykle od 2 tygodni do 3 miesięcy.

Trzymaj młode pojedynczo lub w małych grupach osobników tej samej wielkości, w małym pojemniku lub mniejszym terrarium z wieloma kryjówkami, i codziennie podawaj małe owady. Rozdziel zwierzęta, jeśli pojawią się różnice w wielkości lub ślady pogryzień.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla

Zdrowie i częste błędy

Varanus timorensis nie jest gatunkiem dla początkujących, a większość problemów wynika z błędów w utrzymaniu. Typowe z nich to:

- Zbyt niskie temperatury, powodujące słabe trawienie, utratę apetytu, otyłość, dnę moczanową i osłabienie odporności.
- Zbyt wysoka temperatura bez możliwości ucieczki, powodująca udar cieplny.
- Otyłość, gdy kręgowce (myszy) stają się podstawowym pokarmem, a otyły waran żyje krócej.
- Choroba metaboliczna kości przy braku UVB i wapnia. Objawy to miękkie szczęki, wygięte kończyny i drżenie.
- Zatkanie jelit przez luźne, drobne podłoże lub zbyt dużą ofiarę.
- Infekcje dróg oddechowych przy chłodzie i stałej wilgoci oraz problemy ze składaniem jaj u samic bez dobrych warunków do składania jaj.

Zwierzęta w handlu pochodzą przeważnie z farm hodowlanych w Indonezji. Gatunek jest tam objęty ochroną. Na wielu farmach brakuje dokumentacji hodowlanej, więc nie da się ustalić pokoleń, a pojawiły się wątpliwości, czy wszystkie zwierzęta sprzedawane jako pochodzące z hodowli rzeczywiście z niej pochodzą. Licz się więc z pasożytami i stresem u nowo zakupionych zwierząt, trzymaj je przez kilka tygodni na kwarantannie i zleć badanie próbki kału.

Zdrowe zwierzę ma czyste oczy, mocne ciało, pełny ogon, proste kończyny, zwarty ciemny kał i regularnie je. Obserwuj zwierzę i regularnie je waż. Udaj się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę traci na wadze, nie je przez kilka dni, oddycha z otwartym pyskiem lub wygląda na osłabione.

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.

Pełny poradnik z mapą i aktualizacjami: herpy.org/pl/warany/varanus-timorensis